

Sygn. akt I ACa 842/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 16 stycznia 2013 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: SSA Przemysław Kurzawa

Sędziowie: SA Beata Kozłowska

SA Robert Obrębski (spr.)

Protokolant: st. sekr. sąd. Monika Likos

po rozpoznaniu w dniu 16 stycznia 2013 r. w Warszawie

na rozprawie sprawy ze skargi Fabryki (...) sp. z o.o. w G.

przeciwko J. S. (1)

o uchylenie wyroku sądu polubownego

na skutek apelacji skarżącego

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 29 marca 2012 r., sygn. akt XXIV C 116/12

1. oddala apelację;

2. zasądza od Fabryki (...) sp. z o.o. w G. na rzecz J. S. (1) kwotę 900 (dziewięćset) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Sygn. akt I ACa 842/12

UZASADNIENIE

W skardze z dnia 31 stycznia 2012 r., skierowanej przeciwko J. S. (1), Fabryka (...) „P.” Spółka z o.o. w G. wniosła o uchylenie wyroku stałego Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej w W. z dnia 16 stycznia 2012 r., wydanego w sprawie SA 115/11, którym uwzględnione zostało powództwo pozwanego wniesione przeciwko skarżącej spółce o zapłatę, z powodu nieważności zapisu na sąd polubowny zamieszonego w umowie z dnia 23 grudnia 2005 r., zawartej z naruszeniem zasad reprezentacji powodowej spółki, określonych w art. 210 ksh co do czynności zawieranych z członkiem zarządu, w skład którego wchodził także pozwany w dniu podpisania wskazanej umowy, której wadliwość nie została sanowana podpisaniem przez strony aneksu z dnia 2 grudnia 2008 r., który nie dotyczył ponownego sporządzenia przez strony skutecznego zapisu na sąd polubowny.

Pozwany wnosił o oddalenie powództwa i podnosił, że mimo nieważności umowy z dnia 23 grudnia 2005 r., prawidłowe podpisanie aneksu z dnia 2 grudnia 2008 r. stanowiło zawarcie przez strony umowy, która obejmowała także zapis na sąd polubowny, zwłaszcza że zgodnie z art. 1162 § 2 k.p.c., odwołanie się od dokument zawierającego poddanie sporu pod kognicję sądu polubownego w treści aneksu spełniało wymagania dotyczące zapisu na sąd polubowny, który był prawidłowy i został wykorzystany przez skarżącą spółkę jako podstawa do podniesienia zarzutu

w sprawie wniesionej przez pozwanego do Sądu Okręgowego w Warszawie i zarejestrowanej pod sygn. akt XXIV 751/10, w której postanowieniem z dnia 16 grudnia 2010 r. pozew został odrzucony z powodu zapisu na sąd polubowny.

Wyrokiem z dnia 29 marca 2012 r. Sąd Okręgowy oddalił skargę i zasądził od skarżącej spółki na rzecz pozwanego kwotę 1217 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania. Na podstawie zebranego materiału dokumentacyjnego Sąd Okręgowy ustalił, że w dniu 23 grudnia 2005 r. pomiędzy stronami zawarta została umowa pożyczki 63000 zł. W punkcie 4.3.2. tej umowy, jak ustalił Sąd Okręgowy, strony uzgodniły, że wszelkie spory wynikające z powołanej umowy będą rozstrzygane przez trzyosobowy Sąd Arbitrażowy przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie. Sąd Okręgowy ustalił, że w imieniu własnym jako pożyczkodawca umowę podpisywał pozwany, który pełnił wówczas funkcję członka zarząd skarżącej, oraz że w imieniu spółki zawarte w niej oświadczenia na piśmie złożył inny członek jej zarządu. Sąd Okręgowy ustalił także, że w taki sam sposób podpisany został pierwszy aneks do powołanej umowy z dnia 25 kwietnia 2007 r., jak również drugi aneks z dnia 1 grudnia 2008 r., jednakże, jak wynika z ustaleń Sądu Okręgowego, w drugiej z podanych dat pozwany nie pełnił już funkcji członka zarządu skarżącej spółki. W drugim z powołanych aneksów ustalone zostały zasady spłacenia przez spółkę pozostającą do zwrotu części pożyczki, zaś w § 2 strony postanowiły, że pozostałe postanowienia umowy z dnia 23 grudnia 2005 r. pozostają bez zmian. Sąd Okręgowy ustalił, że po odrzuceniu pozwu wniesionego przez pozwanego do sądu powszechnego, J. S. (1) skierował sprawę do stałego Sądu Polubownego działającego przy Krajowej Izbie Gospodarczej, który wyrokiem z dnia 16 stycznia 2012 r. zasądził od skarżącej spółki kwotę 180000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 16 listopad 2009 r. do dnia zapłaty tytułem spłaty pożyczki, której J. S. (1) udzielił skarżącej spółce na podstawie umowy z dnia 1 grudnia 2012 r., zawartej przez podpisanie przez strony aneksu do nieważnej umowy z dnia 23 grudnia 2005 r., która została zawarta z naruszeniem zasad reprezentacji spółki, określonych w art. 210 ksh. Sąd Polubowny ustalił bowiem, jak wskazał Sąd Okręgowy, że powołana umowa została podpisana przez pozwanego w okresie, w którym J. S. (1) pełnił funkcję członka zarządu spółki będącej drugą stroną umowy pożyczki, a więc była nieważna. Sąd Polubowny przyjął jednak, jak ustalił Sąd Okręgowy, że wskazaną wadą nie był dotknięty aneks z dnia 1 grudnia 2008 r., pozwany został bowiem wcześniej odwołany z zarządu spółki. Odwołując się do treści prawidłowo zawartego aneksu, Sąd Polubowny przyjął, jak wskazał Sąd Okręgowy, że pozostawiając bez zmian pozostałą część umowy z dnia 23 grudnia 2005 r., do aneksu stanowiącego osobną czynność prawną strony zgodnie wciągnęły postanowienia nieważnej umowy, wśród których znajdował się także sporny zapis na sąd polubowny.

Oceniając znaczenie prawne ustalonych okoliczności, Sąd Okręgowy nie dopatrył się nieważności zapisu na sąd polubowny. Sąd Okręgowy odwołał się do art. 1162 § 1 k.p.c. i uznał, że zapis na sąd polubowny, który był podstawą skierowania sprawy do rozpoznania przez stały Sąd Polubowny przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie oraz elementem kompetencyjnej podstawy wydania wyroku z dnia 16 stycznia 2012 r., został zawarty z zachowaniem wymaganej formy, ponieważ podpisanie aneksu z dnia 1 grudnia 2008 r. było zawarciem przez strony nowego stosunku obligacyjnego o treści odpowiadającej nieważnej umowie z dnia 23 grudnia 2005 r., strony na piśmie oświadczyły bowiem, że przyjmują za obowiązujące wszystkie pozostałe postanowienia tej umowy. Według Sądu Okręgowego, nie chodziło o sanowanie wady umowy dotkniętej nieważnością, lecz o włączenie do treści nowej umowy postanowień zawartych w dokumencie podpisanym wcześniej, natomiast z oświadczeń stron, ani z dalszych ich działań, nie wynikało, aby chodziło wyłącznie o włączenie do nowej umowy pisemnych ustaleń, które nie były dotknięte sankcją nieważności. Uznając zapis na sąd polubowny za ważny, Sąd Okręgowy nie doszukał się podstaw do uwzględnienia skargi i wskazał, że skarżąca spółka nie powoływała się na inne podstawy zasadności skargi. O kosztach postępowania w sprawie Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 98 k.p.c. i przy zastosowaniu § 11 ust. 1 pkt 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

Apelację od wyroku Sądu Okręgowego wniosła skarżąca spółka, która zarzuciła Sądowi Okręgowemu naruszenie art. 1206 § 1 pkt 1 w zw. z art. 1161 § 1 i art. 1162 k.p.c. przez nieuzasadnione przyjęcie, że zapis na sąd polubowny, zawarty w nowej umowie pożyczki, był ważny i pominięcie, że istotne elementy zapisu, w tym wskazanie stosunku prawnego, którego dotyczy poddanie sporu pod kompetencje Sądu Arbitrażowego przy Krajowej Izbie Gospodarczej, nie zostały sporządzone na piśmie, aneks z dnia 1 grudnia 2008 r., stanowiący osobną umowę, ograniczał się bowiem

do pozostawienia przez strony bez zmian pozostałych postanowień umowy, nie odnosił się natomiast do zapisu na sąd polubowny. Następny zarzut apelacji dotyczył naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 65 w zw. z art. 58 k.c. i art. 210 ksh przez nieuzasadnione przyjęcie, że zamiarem stron było przyjęcie uzgodnień dotyczących zapisu na sąd polubowny zawartego w nieważnej umowie w sytuacji, gdy strony nie złożyły ważnych oświadczeń, których przedmiotem byłoby poddanie sporu pod rozstrzygnięcie sądu polubownego oraz określenie istotnych elementów zapisu. Na podstawie wskazanych zarzutów skarżąca spółka wносиła o zmianę zaskarżonego wyroku, uwzględnienie skargi przez uchylene w całości wyroku Sądu Polubownego przy Krajowej Izbie Gospodarczej z dnia 16 stycznia 2012 r., wydanego pod sygn. akt SA 115/11, oraz obciążenie przeciwnika kosztami postępowania, ewentualnie o jego uchylene oraz przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie. Ustalenia Sądu Okręgowego były prawidłowe, dotyczyły niespornych faktów, nie zostały zakwestionowane w apelacji i w całości zostały przyjęte za podstawę orzeczenia o jej zasadności. Sąd Apelacyjny podzielił ponadto argumentację prawną podaną przez Sąd Okręgowy w zakresie dotyczącym zastosowania w tej sprawie art. 1162 k.p.c. i również przyjął, że nie została wykazana podstawa skargi, określona w art. 1206 § 1 pkt 1 k.p.c. Sąd Apelacyjny nie doszukał się ponadto podstaw do podzielenia zarzutu naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 65 w zw. z art. 58 k.c. w zakresie dotyczącym ustalenia treści zapisu na sąd polubowny, w oparciu o który Sąd Arbitrażowy przy Krajowej Izbie Gospodarczej wydał wyrok będący przedmiotem skargi. Odmienne stanowisko skarżącej nie było uzasadnione i nie zasługiwało na uwzględnienie, uzupełnieniu podlegała natomiast argumentacja podana w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. Zasadnie Sąd Okręgowy uznał, że wskazany zapis na sąd polubowny został sporządzony z zachowaniem formy określonej w art. 1162 § 1 k.p.c. Podzielając to stanowisko i dostrzegając dalsze argumenty na jego rzecz, Sąd Apelacyjny doszedł ponadto do wniosku, że skarga nie mogła zostać uznana za zasadną nawet przy przyjęciu odmiennego poglądu, ponieważ za ważnością wskazanego zapisu na sąd polubownego mogłoby przemawiać zastosowanie w tej sprawie art. 1162 § 2 in fine k.p.c.

Zgodnie z treścią art. 1162 § 1 k.p.c., zapis na sąd polubowny powinien zostać sporządzony na piśmie. Wykładnia regulacji zawartej w obu paragrafach powołanego przepisu, zwłaszcza w porównaniu do poprzedniego unormowania formy zapisu, które było zawarte w art. 698 § 1 k.p.c., wykazuje, że wymagania zostały w tym zakresie złagodzone (tak np. K. Weitz: Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Część czwarta. Przepisy z zakresu międzynarodowego postępowania cywilnego. Część piąta. Sąd polubowny (arbitrażowy), tom 5, wydanie 3, Warszawa 2009 r., s. 626), także w ten sposób, że konieczność zachowania pisemnej formy zapisu nie została utożsamiona ze złożeniem przez strony oświadczeń opatrzonych podpisami obu stron (por. K. Weitz: jw., s. 628).

Zachowanie pisemnej formy zapisu na sąd polubowny zwykle wiąże się ze sporządzeniem przez strony dokumentu zawierające oświadczenie dotyczące poddania sporu z określonego stosunku prawnego pod rozstrzygnięcie sądu polubownego, który został wskazany w jego treści, zgodnie z art. 78 § 1 k.c. Zapis na sąd polubowny może stanowić klauzulę zawartą wśród postanowień pisemnej umowy prawa cywilnego materialnego, która została podpisana przez obie strony. Wykładnia powołanego przepisu nie wyklucza jednak możliwości technicznego rozdzielenia poszczególnych części oświadczeń składających się na skutecznie dokonaną czynność prawną, wymaga natomiast, aby zachowana została merytoryczna tożsamość oświadczeń (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2012 r., I CSK 373/11). Złożoność umów zawieranych w obrocie oraz ich objętość powodują, że praktycznie nie jest możliwe, aby całość dokumentu inkorporującego treść czynności prawnej została zapisana w sposób technicznie zintegrowany, czyli aby oświadczenia obu stron były zamieszczone na jednostkowym nośniku oraz by zostały na nim umieszczone podpisy obu stron, od których nie można wymagać, aby do umowy została wykorzystana jedna karta dokumentu. Względny oczywiste, związane ze złożonością oraz objętością kontraktu, powodują często, że z technicznego punktu widzenia dokument umowy ma charakter zintegrowany, a oświadczenia składające się na jego treść są zamieszczane na licznych kartach, które w mniej lub bardziej trwały sposób są ze sobą połączone i oznaczone numerycznie. Zachowaniu formy pisemnej umowy nie stoi na przeszkodzie różnorodna technicznie forma umieszczenia w dokumencie oświadczeń pochodzących od stron, nie jest w każdym razie wymagane, aby oświadczenie składane przez każdą ze stron było przez nią technicznie przygotowane, nie jest też konieczne, aby przygotowanie dokumentu zaakceptowanego przez

strony bezpośrednio poprzedzało złożenie podpisów. Zachowaniu formy pisemnej nie stoi także na przeszkodzie to, że podpisy są zamieszczone na osobnej karcie, zamykającej dokument umowy, jeżeli z oświadczeń towarzyszących ich złożeniu wynika, nawet w sposób pośredni, że treścią pisemnego oświadczenia stron jest akceptacja uzgodnionych postanowień czynności, której treść w całości została utrwalona za pomocą zrozumiałego zapisu językowego. Do zawarcia umowy na piśmie dochodzi nie tylko w wypadku przygotowania treści dokumentu przez obie strony oraz jego niezwłocznego podpisania, ale również wówczas, gdy jedna strona krótkim oświadczeniem złożonym na piśmie akceptuje pisemną ofertę przygotowaną wcześniej przez drugą stronę (por. aktualne w tym zakresie orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 27 maja 1947 r., C. III 81/47, Zb. Orze. 1948, nr 1, poz. 17). W analogiczny sposób należy ocenić sytuację, w której do przygotowanego zawczasu tekstu kontraktu strony załączają pisemne oświadczenie, że zawierają umowę o treści podanej w załączonym dokumencie albo też w dokumencie, który uprzednio znalazł się w posiadaniu stron, jeżeli nie budzi żadnych wątpliwości związek merytoryczny zachodzący pomiędzy treścią dokumentu zawierającego zapis umowy a później złożonymi pisemnymi oświadczeniami o jej zawarciu przez strony (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 stycznia 2012 r., I CSK 373/11). Nie jest także wykluczone zawarcie umowy na piśmie przez złożenie przez strony pisemnych oświadczeń akceptujących uprzednio przygotowany projekt umowy albo zawarty na piśmie kontrakt, który okazał się nieważny z powodów niezwiązanych z treścią złożonych wcześniej oświadczeń, lecz z niezachowaniem właściwych zasad reprezentacji, w tym dotyczących zasad zawierania umów pomiędzy spółką z ograniczoną odpowiedzialnością a jednym z członków jej zarządu, które zostały określone w art. 210 ksh. Zasadnie więc Sąd Okręgowy przyjął, analizując niesporne między stronami okoliczności sprawy, że w dacie podpisania przez strony aneksu z dnia 1 grudnia 2008 r., do nieważnej umowy z dnia 23 grudnia 2005 r., doszło do zawarcia przez strony nowej umowy pożyczki na kwotę wskazaną w § 1 aneksu przy zachowaniu formy pisemnej, w § 2 aneksu strony zgodnie bowiem postanowiły, że pozostałe postanowienia umowy pozostają bez zmian. Dla oceny ważności i skuteczności umowy znaczenia nie miała świadomość stron dotycząca nieważności umowy z dnia 23 grudnia 2005 r., nie podważała bowiem potwierdzonej na piśmie woli zawarcia i realizacji umowy, która została wyrażona przez obie strony w dniu 1 grudnia 2008 r. z zachowaniem zasad prawidłowej reprezentacji, ponieważ w podanej dacie pozwany nie był członkiem zarządu skarżącej spółki. Do zawarcia tej umowy nie miały więc zastosowania ograniczenia z art. 210 ksh. Nie można było ponadto wymagać od stron umowy, aby podpisami złożonymi przez osoby uprawnione opatrzony został pierwotny dokument nieważnej umowy z dnia 23 grudnia 2005 r., zachodziły bowiem pełne podstawy do uznania, że funkcję taką spełniały podpisy złożone po wskazanym aneksem.

Prawidłowo ponadto Sąd Okręgowy przyjął, że zawarcie pisemnej umowy pożyczki w dniu 1 grudnia 2005 r. o treści określonej w nieważnej umowie z dnia 23 grudnia 2012 r. wiązało się także z wyrażeniem przez strony na piśmie zgodnych oświadczeń dotyczących poddania sporów wynikających z tej umowy pod rozstrzygnięcie Sądu Polubownego przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie, ponieważ aprobując niezmienione aneksem zapisy nieważnej umowy, obie strony na piśmie zaakceptowały zapis na sąd polubowny, który był zawarty w umowie z dnia 23 grudnia 2005 r., a następnie stał się częścią pisemnej umowy pożyczki z dnia 1 grudnia 2005 r., zwłaszcza że późniejsze działania skarżącej spółki potwierdzały zamiary stron, które zostały wyrażone w aneksie z dnia 1 grudnia 2008 r. Jak bowiem wskazał Sąd Najwyższy wyroku z dnia 1 marca 2000 r., I CKN 1311/98: „ zapis na sąd polubowny jest umową, do której znajduje zastosowanie art. 65 k.c. („). Wykładnia oświadczeń złożonych przez strony przy podpisaniu aneksu z dnia 1 grudnia 2008 r., jak również ocena intencji, które towarzyszyły oświadczeniu dotyczącemu pozostawienia bez zmian pozostałych zapisów umowy, uzasadniają przyjęcie, że gdyby strony zamierzały uwolnić się od skutków zapisu zamieszczonego w nieważnej umowie, dałyby temu właściwy wyraz w aneksie, w szczególności przez jego wyłączenie z zakresu zawartego w nim odwołania do nieważnej umowy, jednakże takie wyłączenie nie zostało zamieszczone w powołanym aneksie, zaś prawidłowość jego wykładni przyjętej przez Sąd Okręgowy potwierdzało podniesienie przez skarżącą spółkę zarzutu zapisu na sąd polubowny podczas postępowania przed Sądem Okręgowym w Warszawie, który z tego powodu postanowieniem z dnia 16 grudnia 2010 r. odrzucił pozew wniesiony w sprawie XXIV C 751/12. Dla skarżącej spółki zapis na sąd polubowny był więc wiążący i stanowił podstawę skutecznego zarzutu, który doprowadził do konieczności wystąpienia przez powoda na drogę postępowania przed Sądem Polubownym przy Krajowej Izbie Gospodarczej w Warszawie. Prawomocne odrzucenie pozwu we wskazanej sprawie, będące wynikiem skutecznego podniesienia przez skarżącą spółkę zarzutu zapisu na sąd polubowny, nie mogło jednocześnie uzasadniać skargi o uchylenie wyroku wskazanego Sądu, wniesionej przez ten sam podmiot i

opartej na kwestionowaniu ważności zapisu na sąd polubowny. Odrzucenie pozwu we wskazanej sprawie było bowiem wynikiem przesądzenia ważności, jak również skuteczności zapisu przyjętego przez strony, zwłaszcza że postanowienie Sądu Okręgowego w Warszawie w dnia 16 grudnia 2010 r. nie zostało zaskarżone i stało się prawomocne. Nie można zaakceptować sytuacji, w której pozwany zostałby pozbawiony nie tylko możliwości skutecznego skierowania sprawy na drogę postępowania przed sądem powszechnych, ale również możliwości dochodzenia ochrony swoich praw przed sądem polubownym, zaś odmienne stanowisko skarżącej spółki nie zasługiwało na uwzględnienie. W ocenie Sądu Apelacyjnego, za prawidłowością stanowiska przyjętego przez Sąd Okręgowy przemawiają nie tylko zasady wykładni oświadczeń zawartych w aneksie z dnia 1 grudnia 2008 r., który w istocie stanowi nową umowę pożyczki oraz skuteczny zapis na sąd polubowny (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 września 2004 r., II CK 483/03 oraz wyrok z dnia 19 lutego 2003 r., V CKN 1843/00), ale również uwzględnienie pozatekstowego kontekstu podpisania przez strony wskazanego aneksu, który potwierdzał intencje stron (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 stycznia 2002 r., V CKN 679/00).

Wskazane argumenty wykazują także bezzasadność zarzutu dotyczącego naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 65 w zw. z art. 58 k.c., jak również zarzutu, w którym skarżąca spółka eksponowała brak pisemnych oświadczeń stron w zakresie określenia istotnych elementów składających się na skuteczny zapis na sąd polubowny. Jeśli bowiem skutkiem oświadczeń zawartych w aneksie z dnia 1 grudnia 2008 r. było zawarcie nowej umowy pożyczki oraz złożenie przez strony zgodnych oświadczeń o poddaniu wynikających z tej umowy sporów pod rozstrzygnięcie Sądu Polubownego przy Krajowej Izbie Gospodarczej, to brak jest podstaw do twierdzenia, że wskazane oświadczenia nie zostały złożone albo że przy ich składaniu nie była zachowana wymagana forma pisemne. Przeciwno zasadności wskazanego zarzutu w oczywisty sposób przemawiają argumenty wynikające z zasad obowiązujących w postępowaniu dowodowym. Nie tylko ustalenie treści wiążącej strony umowy pożyczki, ale również treści procesowej umowy zapisu na sąd polubowny wymaga bowiem przeprowadzenia dowodu z dokumentu prywatnego, jakim jest nieważna umowa z dnia 23 grudnia 2005 r., której skutki prawne należy wiązać z aneksem z dnia 1 grudnia 2008 r. Ustalanie treści tych umów nie wymaga przesłuchania świadków oraz przeprowadzenia dowodu z przesłuchania stron, takie czynności dowodowe byłyby zresztą niedopuszczalne w odniesieniu do procesowej umowy zapisu na sąd polubowny, lecz sprowadza się do odczytania zapisów, które zostały zamieszczone przez strony w dokumencie datowanym na dzień 23 grudnia 2005 r. W jego treści strony nie tylko wyraziły zgodną wolę poddania sporów mogących wynikać w przyszłości z oznaczonej umowy, ale również określiły przedmiotowy zakres umowy procesowej i oznaczyły sąd polubowny. Wskazana umowa procesowa miała charakter stanowiący, wobec czego do ustalenia okoliczności jej zawarcia w pełni wystarczające było zastosowanie przez Sąd Okręgowy domniemania z art. 245 k.c. do oświadczeń zawartych w treści nieważnej umowy, które zostały objęte skutkami podpisów złożonych w treści aneksu z dnia 1 grudnia 2008 r., w tej bowiem dacie zawarta została umowa pożyczki i doszło do skutecznego sporządzenia przez strony zapisu na sąd polubowny. Odmienne stanowisko skarżącej spółki nie było uzasadnione, przy czym należy zaznaczyć, że nawet jego akceptacja nie mogłaby uzasadniać apelacji, ponieważ za prawidłowością zaskarżonego wyroku samodzielnie mogłoby przemawiać zastosowanie w tej sprawie art. 1162 § 2 *in fine* k.p.c.

Jak zaznaczono, w powołanym przepisie złagodzone zostały wcześniejsze wymagania dotyczące formy zapisu na sąd polubowny. Chodziło o zwiększenie zainteresowania alternatywnymi formami rozwiązywania sporów regulowanych stosunkami cywilnymi, w tym poszerzenie dostępu do sądów polubownych. Zgodnie z powołanym przepisem, także powołanie się w umowie na dokument zawierający postanowienie stron o poddaniu sporu pod rozstrzygnięcie sądu polubownego spełnia wymagania dotyczące formy zapisu na sąd polubowny, jeżeli taka umowa jest sporządzona na piśmie, zaś zawarte w niej powołanie się na inny dokument powoduje, że zamieszczony w niej zapis staje się częścią składową umowy podstawowej. Wskazany przepis ma zastosowanie do sytuacji, w której zapis na sąd polubowny został zawarty w ogólnych warunkach umów, wzorcu umownym czy regulaminie albo w osobnym dokumencie sporządzonym przez strony przed zawarciem umowy, w której jest powoływany jako jej część składowa.

Ocena zastosowania powołanego przepisu do okoliczności tej sprawy powinna przede wszystkim opierać się na akceptacji wykazanej wyżej tezy, zgodnie z którą w dniu 1 grudnia 2008 r. strony na piśmie zawarły nową umowę pożyczki o treści odpowiadającej nieważnej umowie z dnia 23 grudnia 2005 r., która została zmieniona w zakresie określonym w § 1 aneksu, w pozostałym natomiast zakresie strony zaakceptowały postanowienia zawarte w nieważnej

umowie. Nawet uwzględnienie stanowiska skarżącej spółki, zgodnie z którym zawarcie nowej umowy nie obejmowało zapisu na sąd polubowny, nie mogło umniejszyć znaczenia odesłania do treści nieważnej umowy z dnia 23 grudnia 2005 r., które strony zamieściły § 2 aneksu z dnia 1 grudnia 2008 r. Podpisanie nieważnej umowy wbrew zasadom reprezentacji określonym w art. 210 ksh, nie miało wpływu na ocenę zasadności apelacji, ponieważ w umowie, do której ma zastosowanie art. 1162 § 2 in fine k.p.c., strony mogą się odwołać także do osobnego dokumentu, który nie został opatrzony ich podpisami, w każdym razie taki pogląd jest obecnie przyjmowany w doktrynie (por. K. Weitz: jw. s. 629 oraz A. Wach: Klauzula arbitrażowa przez odesłanie, Przegląd Sądowy 2005, nr 1, s. 68). Przychylając się do tego poglądu, należy zwrócić uwagę na techniczne znaczenie terminu „dokument”, który został użyty w powołanym przepisie na oznaczenie sposobu utrwalenia treści zapisu w sposób właściwy dla dokumentu, jednakże bez konieczności jego podpisania. Techniczny cel posłużenia się przez ustawodawcę wskazanym terminem należy wytłumaczyć przez wskazanie na trudności z posłużeniem się zwrotem o analogicznym znaczeniu, jak również oczywistym argumentem, zgodnie z którym gdyby chodziło o odwołanie się w pisemnej umowie do podpisanego zapisu zgodnie z art. 245 k.p.c., czynienie z niego części składowej umowy byłoby zbędne o tyle, że podpisany przez strony zapis na sąd polubowny stanowi samodzielne oświadczenie stron o poddaniu sporu pod rozstrzygnięcie sądu polubownego w rozumieniu art. 1162 § 1 k.p.c. Odwoływanie się do paragrafu drugiego tego przepisu nie byłoby potrzebne, ani uzasadnione. Należy przyjąć za wymienionymi przedstawicielami doktryny, że w treści umowy, z której mogą wynikać spory poddawane orzecznictwu sądów polubownych, w pełni skuteczne jest odwołanie się do zapisu na sąd polubowny zawartego w dokumencie, który nie został podpisany, jeżeli został powołany w sposób uzasadniający przyjęcie, że zapis staje się częścią umowy podstawowej. Brak podpisu stron na powoływanym dokumencie zostaje więc zastąpiony pisemnym oświadczeniem o jego włączeniu do umowy podpisanej przez obie strony. Dodać ponadto należy, że odwołanie się w umowie podstawowej do innego dokumentu może dotyczyć całości zapisów zawartych w jego treści, nie musi natomiast osobno obejmować zapisu na sąd polubowny, stanowiącego dodatkową klauzulę wśród innych zapisów podstawowych, w szczególności we wzorcu umowy albo regulaminie (tak T. Ereciński, K. Weitz: Sąd arbitrażowy, Warszawa 2008 r., s. 130-131). Jeśli więc zawierając osobną umowę w aneksie z dnia 1 grudnia 2008 r. strony postanowiły, że w pozostałym zakresie bez zmian pozostają postanowienia nieważnej umowy z dnia 23 grudnia 2005 r., to nawet przy przyjęciu, że zawarty w niej zapis nie stanowił dodatkowej klauzuli nowej umowy, należałoby uznać, że w dacie podpisania aneksu na zasadach określonych w art. 1162 § 2 in fine k.p.c. doszło między stronami do ważnego zawarcia zapisu na sąd polubowny. Przyjęcie któregokolwiek z obu opisanych stanowisk wykazuje bezzasadność apelacji, która podlegała oddaleniu.

Wynik postępowania apelacyjnego uzasadniał ponadto wniosek przeciwnika dotyczący obciążenia skarżącej spółki kosztami, które J. S. (2) poniósł przed Sądem Apelacyjnym. Na podstawie art. 98 § 1 i 2 w zw. z art. 108 § 1 k.p.c. i przy zastosowaniu § 13 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 11 pkt 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu, Sąd Apelacyjny zasądził od skarżącej na rzecz przeciwnika kwotę 900 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym. Sąd Apelacyjny uwzględnił stawkę minimalną obowiązującą w sprawach o uchylenie wyroku sądu polubownego.

Mając powyższe na uwadze, na podstawie powołanych przepisów i art. art. 385 k.p.c., Sąd Apelacyjny orzekł jak w sentencji.